

формуванню стійких знань про професійну рефлексію та рефлексивних умінь.

У подальших наукових дослідженнях належить більшу увагу приділити розробці навчально-методичних посібників, практичних порад та рекомендацій щодо формування професійної рефлексії диспетчерів УПР.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – Київ: Академвидав, 2004. 351 с.
2. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія / І. А. Зязюн. – Черкаси: ЧПУ ім. Б. Хмельницького, 2008. 608 с.
3. Иванов И. П. Энциклопедия коллективных творческих дел / И. П. Иванов. – Москва: Педагогика, 1989. 122 с.
4. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – Київ: А. С. К., 2007. 144 с.
5. Федорчук В. М. Тренінг особистісного зростання: навч. посіб. / В. М. Федорчук. – Київ: Центр учбової літератури, 2014. 250 с.

REFERENCES

1. Dichkivs'ka, I. M., (2004). *Innovatsiyini pedagogichni tekhnologii* [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv
2. Ziazun, I. A., (2008). *Filosofiya pedahohichnoi dii* [The philosophy of pedagogical action]. Cherkasy.

3. Yvanov, Y. P., (1989). *Entsyklopediya kollektivnykh tvorcheskyykh del* [Encyclopedia of Collective Creative Works]. Moskva.

4. Pometun, O. I., (2007). *Encyklopedija interaktyvnoho navchannja* [Encyclopedia of Interactive Learning]. Kyiv.

5. Fedorchuk, V. M., (2014). *Treninh osobystisnoho zrostannia* [Personal Growth Training]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛОПАТЮК Олена Володимирівна –

старший викладач кафедри фізичної та психофізіологічної підготовки, аспірант кафедри професійної педагогіки та суспільно-гуманітарних наук Львівської академії Національного авіаційного університету.

Наукові інтереси: сучасні освітні технології, підготовка висококваліфікованого авіаційного фахівця.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LOPATIUK Olena Volodymyrivna – Senior

Lecturer of the Department of Physical and Psychophysiological Training, postgraduate of the Professional Pedagogics and Social and Human Sciences Department, Flight Academy of the National Aviation University.

Circle of scientific interests: modern educational technologies, training of a highly skilled aviation specialist.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2020 р.

УДК 373 – 056.2.3

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-186-211-215

НАГОРНА Олена Василівна –

асистент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8045-1260>

e-mail: len.lex.kir7@gmail.com

ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНКЛЮЗИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сьогодні затверджено багато законопроектів стосовно організації інклюзивної освіти в масових школах, створені вимоги з організації освіти та спеціальних умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у загальноосвітній школі. Відповідно до них у багатьох школах продовжується впровадження інклюзивної освіти: оновлюється нормативно-правова база, створюються спеціальні умови для навчання дітей з ООП,

відбувається підготовка педагогічних кадрів. Інклюзивний процес в освіті розуміється як спеціально організований освітній процес, що забезпечує залучення й прийняття дитини з ООП в середовище своїх однолітків в загальноосвітньому закладі, навчання за адаптованими або індивідуальними освітніми програмами з урахуванням її особливих освітніх потреб. Упроваджуючи в масові школи інклюзивну освіту, варто задуматися, чи готові педагоги, діти, які навчаються, та батьки прийняти в клас особливу дитину,

тому, водночас із розв'язанням матеріально-технічних та інших проблем варто приділити увагу проблемі формування інклюзивної культури в освітньому навчальному закладі, підготовці кваліфікованого фахівця, який уміє творчо розв'язувати поставлені перед ним завдання з використанням наукових знань, що володіє високим рівнем професійної компетентності й технологічної культури [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення та розвитку інклюзивної освіти в Україні знайшли відображення в роботах українських науковців (В. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва, К. Косова, І. Кузава, Г. Кумаріна, О. Кучерук, С. Миронова, Н. Пахомова, Н. Савінова, Т. Сак, Є. Синьова, В. Синьов, А. Шевцов, М. Шермет та ін.).

Мета статті – обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування технологічної культури майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під формуванням інклюзивної культури розуміємо побудову такої шкільної спільноти, у якій кожен відчуває, що йому комфортно: учні й вчителі ставляться один до одного з повагою, усіх учнів однаково цінують, від всіх учнів школи очікують високих досягнень, співробітники школи, учні та батьки поділяють ідеологію інклюзії, вчителі прагнуть подолати бар'єри на шляху навчання та повноцінної участі всіх учнів в усіх аспектах шкільного життя. Відмінності між учнями розуміються, як ресурс, який використовується в процесі навчання. Діяльність школи спрямована на забезпечення повної участі учнів з різною успішністю й порушеннями здоров'я в навчанні та шкільному житті. Учні з ООП сприймаються як особистості з різними інтересами, знаннями та навичками. Отримання досвіду спільної діяльності – це потужний соціальний засіб навчання дітей. Відбувається розвиток таких важливих навичок, як соціальна компетентність, набуття соціального досвіду взаємодії з однолітками, навички розв'язання проблем, незалежність, самоконтроль. Активне залучення в таку роботу дітей з ООП дозволить їм більш повно уявити картину навколишнього світу, розширити коло соціальних контактів [2]. У подальшому житті їм буде простіше спілкуватися, взаємодіяти й залучатися в будь-яку діяльність. Дуже багато в прийнятті дітей з ООП буде залежати від позиції класного

керівника та вчителів. Педагог й класний керівник мають бути готові прийняти незвичайну дитину незалежно від його реальних навчальних можливостей, особливостей у поведінці, стану психічного й фізичного здоров'я.

Дуже важливо, щоб кожен фахівець усвідомив необхідність творчого вибору оптимальних засобів перетворювальної діяльності з багатьох альтернативних і різноманітних рішень у нових умовах, відповідно до орієнтації на загальнолюдські цінності. Саме ініціативні й самостійні фахівці, здатні постійно вдосконалювати свою особистість і діяльність, можуть адекватно виконувати свої функції, відрізняючись високою сприйнятливістю, соціально-професійною мобільністю, готовністю до швидкого оновлення знань, розширення арсеналу навичок і умінь, освоєння нових сфер діяльності, творчо ставитися до реалізації того чи того рішення, знаходити нові джерела інформації, вести безперервний інноваційний пошук. В основу такої безперервної самоосвіти покладено процес самонавчання, що забезпечує не тільки необхідні знання, а й формування самостійності як професійно значущої якості особистості. Тому одним з найважливіших завдань під час підготовки майбутнього фахівця сьогодні стає формування його технологічної культури. Завдяки цьому буде прискорено процес освоєння ним професійно-значущих якостей [3].

Технологічна культура вчителя – це динамічна сукупність елементів, що поєднує: технологічні знання, уміння й навички, професійно значущі особистісні якості, необхідні для успішного оволодіння перетворювальною діяльністю, що дозволяють особистості адаптуватися в сучасному інформаційному й технологічно насиченому світі; рівень сформованості індивідуально-творчої готовності особистості до проектування й реалізації педагогічної діяльності; прагнення до професійної самоосвіти та саморозвитку; безперервний інноваційний пошук.

Для отримання знань з технологічної культури, формування ціннісного ставлення може бути проведений цикл лекцій, бесід, класних годин. Необхідно показати, що люди з ООП дуже вольові, сильні й можуть досягти високих результатів у багатьох сферах життя. Для отримання досвіду спільної діяльності може бути підготовка до шкільних заходів звичайних школярів і дітей з ООП, проведення спільних заходів.

Запровадження системи інклюзивної освіти вимагає використання у системі освітнього інклюзивного простору оновлених технологій, форм, методів, засобів навчання, в умовах освітнього інклюзивного простору для успішного навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами необхідна організація такого простору, який мінімізує усі можливі бар'єри, сприяє розвитку знань умінь та навичок дітей, їх творчого потенціалу тощо. Це можливо шляхом формування професійної компетенції майбутніх фахівців в умовах освітнього інклюзивного простору, які забезпечать організацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з використанням новітніх технологій та форм і створять для кожної дитини середовище, у якому мінімізовані будь-які бар'єри, що потребує подальших досліджень [4].

Формування технологічної культури базується на формах аудиторної роботи (лекції, практичні заняття, семінари) самостійної (реферати, курсові та випускні кваліфікаційні роботи). Разом із традиційними методами навчання використовуємо метод проєктів, ділові ігри, уроки-реклами, презентації та ін. Функція самостійної роботи полягає в навчанні фахівців умінню вишукувати і відбирати факти, робити власні узагальнення, висновки, давати пояснення, використовувати й викладати набуті знання. Вона готує майбутнього фахівця до безперервної освіти, знаходження нової інформації протягом усієї його професійної діяльності.

Фахівець, який працює з дітьми з ООП, повинен мати високий рівень професійної діяльності, контролювати себе в стресових ситуаціях, швидко й впевнено реагувати на зміну обставин і приймати рішення. Йому необхідно мати в своєму арсеналі вміння, що дозволяють впоратися з негативними емоціями, навичками релаксації, умінням володіти собою, здатністю адаптуватися у важких, несподіваних ситуаціях. Самовладання педагога, його врівноваженість, емоційна стійкість дозволяють попередити конфліктні ситуації в стосунках між дітьми, між дітьми й педагогом. Усе це матиме особливе значення для правильної організації навчально-виховного процесу, у якому важливе місце належить створенню режиму, що береже нервову систему дитини з ООП та оберігає її від зайвого хвилювання й втоми [7].

Отже, можна виокремити основні критерії готовності фахівця до професійної діяльності:

– бути готовим до взаємодії з іншими фахівцями;

– знати документацію фахівців (психологів, дефектологів, логопедів та ін.);

– складати спільно з іншими фахівцями програму індивідуального розвитку дитини;

– володіти спеціальними методиками, що дозволяють проводити корекційно-розвивальну роботу;

– розробляти та відслідковувати динаміку розвитку дитини;

– уміти спільно з психологом та іншими спеціалістами здійснювати психолого-педагогічний супровід освітніх програм;

– володіти елементарними прийомами психодіагностики особистісних характеристик і вікових особливостей учнів;

– здійснювати спільно з психологом моніторинг особистісних характеристик дитини;

– уміти спільно з психологом та іншими спеціалістами складати психолого-педагогічну характеристику особистості учня;

– уміти розробляти й реалізовувати індивідуальні програми розвитку з урахуванням особистісних і вікових особливостей учнів.

Фахова готовність фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору включає систему знань із дидактики та методології організації інклюзивної освіти, основ загальної, корекційної педагогіки і психології, індивідуальних відмінностей і вікових особливостей дітей з різними порушеннями психофізичного розвитку, а також володіння високим рівнем практичної підготовки до роботи.

Дидактична готовність полягає в оволодінні фахівцем загально-педагогічними та корекційно-розвивальними технологіями роботи в умовах інклюзивного навчального закладу, вмінням творчо вирішувати навчально-виховні та корекційно-розвивальні завдання в інклюзивному освітньому просторі [6].

Психологічна готовність включає в себе сформованість професійно-орієнтованих особистісних якостей педагога.

Практична готовність до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору включає практичну готовність до проведення корекційно-розвивальної роботи в умовах інклюзивного навчального закладу, вмінням організувати корекційно-розвивальне середовище в інклюзивному навчальному закладі.

Отже, важливим механізмом функціонування інклюзивного освітнього

простору є розуміння майбутніми фахівцями технології вибудовування стратегії супроводу дитини, зануреної у це середовище. Суб'єктами процесу утворення середовища є педагоги, психологи, лікарі, медичний персонал, діти і їх батьки. Треба запровадити методику підготовки майбутніх фахівців до роботи в інклюзивному навчальному закладі, яка включає пропедевтичний, теоретико-операційний, продуктивний та рефлексивно-оцінний етапи [5].

На кожному етапі конкретизовано мету, визначено зміст, методичні форми, засоби, технологічний інструментарій.

Метою *пропедевтичного етапу* є формування мотивації майбутнього фахівця до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору, систематизація та поглиблення знань, умінь, навичок з проблем організації інклюзивного навчання (вирішення типових практичних професійних завдань, підготовка матеріалу з використанням різноманітних ілюстративних засобів, створення слайд-супроводу індивідуальних корекційних занять, консультацій тощо), формування навичок забезпечувати власну емоційну стабільність.

Метою *теоретико-операційного етапу* є формування у майбутніх фахівців дидактичного комплексу знань, практичних умінь та навичок роботи в умовах інклюзивного навчального закладу, створення креативного розвивального середовища в умовах інклюзивного навчального закладу (розробка дидактичних засобів навчання для різних категорій дітей, конструювання фрагментів уроків, занять в інклюзивних класах та групах, творчий підхід в підготовці матеріалів з обміну досвідом).

На *продуктивному етапі* передбачається створення особистого дидактико-технологічного продукту: кейс із основними напрацюваннями; формування мовленнєво-деонтологічних умінь та навичок у різних видах та формах діяльності.

На *рефлексивно-оцінному етапі* передбачається узагальнення набутих знань, умінь, навичок, аналіз досвіду роботи фахівців в умовах інклюзивного навчального закладу, рефлексія власної поведінки, збирання та створення власної колекції навчально-методичних матеріалів, демонстрація прийомів підготовки до роботи в умовах інклюзивного навчання.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Для успішного впровадження технології навчання, фахівці мають навчити дітей ефективно взаємодіяти у групах, приділяти увагу виробленню

соціальних навичок, щоб вивести учнів на той рівень, де починають формуватися навички мислення. Участь у різних формах спільної діяльності дає дітям змогу всебічно досліджувати, обговорювати питання й проблеми, висловлювати конструктивну критику, робити помилки, вчитися слухати думку іншої людини, інтегрувати нові знання з попередніми та узагальнювати свої ідеї. Отже, ефективність навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього простору значною мірою залежить від якості підготовки майбутнього фахівця до роботи в зазначених умовах.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. авторів: А. А. Колупаєва., Н. З. Софій., Ю. М. Найда та ін. За заг. ред. Л. І. Даниленко. – К.: 2007. 128 с.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Освіта дітей з особливими потребами за часів незалежності України: етапність у стратегічному вимірі / О. М. Таранченко, А. А. Колупаєва // Особлива дитина : навчання і виховання. – № 3(79). – 2016. С. 7–18.
3. Колупаєва А. А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук – К.: «АТОПОЛ» – 2011. 273 с.
4. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник: / за заг. ред. Колупаєвої А. А. – К.: «А.С.К.», 2012. 308 с.
5. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: О. В. Гаврилов Навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 308 с.
6. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. – К.: «А. С. К.», 2012. 308 с.
7. Таранченко О. М. Соціокультурний контекст змін в освіті осіб з особливими потребами в Україні // Особлива дитина: навчання і виховання. – № 4 (80). – 2016. С. 87–96.

REFERENCES

1. Kolupayeva, A. A., Sofiy, N. Z. (2007). *Inklyuzivna shkola: osoblyvosti orhanizatsiyi ta upravlinnya*. [Inclusive school: features of organization and management]. Kyiv.
2. Kolupayeva, A. A., Taranchenko, O. M. (2016). *Osvita ditei z osoblyvymy potrebamy zachasiv nezalezhnosti Ukrayiny: etapnist u strategichnomu vymiri*. [Education of children with special needs during the in dependence of Ukraine: stage in a strategic dimes]. Kyiv.
3. Kolupayeva, A. A. (2011). *Dity z osoblyvymy potrebamy ta orhanizatsiya yikh navchannya*. [Children with special needs and organization of their education]. Kiev.

4. Kolupaieva, A. A. (2012). *Osnovy inkluzyvnoyi osvity*. [Fundamentals of inclusive education: textbook]. Kyiv.

5. Gavrilov, O. V. (2009). *Osoblyvi dity v zakladi i sotsial'nomu seredovyshchi*. [Special children in the institution and social environment]. Kam'yanets'-Podil's'kyi.

6. Kolupayeva, A. A. (2012). *Osnovy inkluzyvnoyi osvity*. [Fundamentals of inclusive education]. Kiev.

7. Taranchenko, O. M. (2016). *Sociokulurnyi kontekst zmin v osviti osib z osoblyvymy potrebamy v Ukraini*. [Sociocultural context of changes in the education of people with special needs in Ukraine]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НАГОРНА Олена Василівна – асистент

кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: інклюзія, інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами, технологічна культура

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NAHORNA Olena Vasylivna – Assistant of the Special Education and Health Department of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: inclusion, inclusive education, children with special educational needs, technological culture.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2019 р.

УДК 378.04:64

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-186-215-220

ОГУЙ Світлана Володимирівна –

аспірант кафедри основ виробництва та дизайну

Полтавського національного педагогічного університету

імені В. Г. Короленка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6485-6375>

e-mail: svetlana.oguj@gmail.com

ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні тенденції світової глобалізації, зникнення стійких кордонів між країнами і людьми, соціальні процеси розширення сфери дозволяють до світових масштабів руйнують раніше складені стереотипи гостинності, вимагають від сфери обслуговування в кожній із країн наявності значних груп професіоналів, здатних задовольнити найширші й найвибагливіші запити споживачів послуг. Фахівці цієї сфери мають бути гнучкими, мобільними, креативними, але водночас – відповідальними, компетентними, здатними працювати в полікультурному світовому просторі та безперервно самовдосконалюватися у професійному середовищі, сприймати і творчо використовувати елементи вітчизняного і зарубіжного досвіду гостинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки фахівців сфери обслуговування в Україні відображені в роботах вітчизняних учених О. Бейдика, С. Поповича, О. Любіцевої, В. Федорченка та ін. У наукових працях цих учених значну увагу приділено проблемам підготовки кадрів для готельно-ресторанних закладів та туризму,

вивченню відповідно зарубіжного та вітчизняного досвіду. Оскільки актуальним є дотримання міжнародних стандартів та запровадження їх у процесі підготовки вітчизняних фахівців сфери обслуговування, то такі автори як І. Зорін, Л. Сагун, Г. Уварова, Т. Сокол, М. Кулінич та ін. зосереджуються на вивченні досягнень міжнародного досвіду підготовки спеціалістів. Особливості функціонування освітніх систем окремих країн та аналіз досвіду підготовки фахівців для сфери туризму в країнах ближнього й дальнього зарубіжжя віднайдено в наукових працях Є. Бражник, Л. Кнодель, Н. Піроженко, Н. Фоменко, Л. Черної та ін.

Питанням розвитку професійної освіти в Туреччині загалом та стандартів освіти для сфери обслуговування, зокрема, присвячено наукові дослідження зарубіжних учених: С. Усманової, Т. Вар (T.Var), Х. Доган (H. Dogan), Л. Кайа (L. Kaya), Дж. Колакоглу (J. Colakoglu), М. Корсай (M. Korzay), Ф. Ризві (F. Rizvi), С. Тархан (C. Tarhan); окремої уваги заслуговує дисертаційне дослідження М. Чикалової «Організаційно-педагогічні засади підготовки менеджерів